

repensar l'educació, l'escola catalana i per posar les eines mínimes per promoure sense limitacions l'única llengua que només és pròpia dels Països Catalans» (p. 149).

La darrera part d'aquest llibre incorpora projectes i experiències específiques a l'aula. Marcel Fité i Montserrat Guixer parlen de «L'experiència de l'ensenyament de la llengua a l'aula d'acollida» i expliquen, basant-se en casos concrets, els avantatges d'utilitzar el joc com a recurs per a l'ensenyament de la llengua. Oriol Prat repassa aspectes bàsics que cal seguir a l'hora de tractar «Les TIC i la literatura a l'aula». Finalment, Llorenç Soldevila exposa sumàriament la manera com ha organitzat les classes de llengua de primer curs a les carreres de Comunicació de la Universitat de Vic en el període 2005-2009.

En conjunt, les actes d'aquest simposi posen sobre la taula unes primeres valoracions crítiques sobre l'estat actual de l'ensenyament de la llengua i la literatura catalanes. Malauradament, no ha prosperat un dels objectius nuclears del simposi, que era la creació d'un Observatori de l'Ensenyament de la Llengua i la Literatura Catalanes a la Secundària i a la Universitat —aquesta proposta, elaborada per Pere Martorell, s'adjunta en apèndix al final del volum. És una llàstima perquè sens dubte podria haver estat un instrument científic útil per constatar l'ofensiva i alertar la societat i les autoritats nacionals i internacionals pertinents de l'ofensiva que l'educació catalana ha patit del 2009 ençà. En qualsevol cas, això encara fa més necessària una segona edició del simposi, la continuïtat que reclamen Montserrat Anton i Albert Jané en el parlament de cloenda. Esperem, pel bé de tots, que així sigui i que no fem massa tard a l'hora d'activar la reclamada «reacció».

Dues gramàtiques poc convencionals

CRISTINA ALBAREDA

Universitat de Barcelona, Departament de Filologia Catalana
c.albareda.valls@gmail.com

1. MAS & VILAGRASA (2012): Marta Mas i Albert Vilagrasa: *Gramàtica catalana de la A a la Z*, Barcelona: PAM.
2. ESTEVE & MELIÀ (2011): Francesc Esteve i Josepa Melià: *Gramàtica zero: el millor ús amb la mínima gramàtica*, València: Servei de Política Lingüística de la Universitat de València.

Amb poc temps de diferència, han sortit publicades dues gramàtiques sobre el català no gaire convencionals, perquè pretenen descriure la llengua d'una manera fàcil i molt accessible. Els títols ja donen pistes del seu tret diferencial. Per

una banda, la *Gramàtica zero: el millor ús amb la mínima gramàtica* pretén ensenyar correcció gramatical amb la mínima terminologia gramatical, per tal que hi pugui accedir fins i tot l'usuari de nivell zero. És obra de Francesc Esteve i Josepa Melià, membres del Servei de Política Lingüística de la Universitat de València, publicada l'any 2011 amb el suport de totes les universitats públiques valencianes, i ha tingut una molt bona acollida. També consta d'una versió digital. Per una altra banda, la *Gramàtica catalana de la A a la Z*, es tracta d'una gramàtica ordenada alfabèticament, la primera d'aquesta tipologia en català, a partir tant de les pròpies paraules de la llengua com dels termes gramaticals, de manera que és accessible per a tot tipus d'usuari. Elaborada pels filòlegs i professors de llengua Marta Mas i Albert Vilagrassa, i publicada l'any 2012 per Publicacions de l'Abadia de Montserrat, també ha tingut molt èxit.

En ambdós casos es tracta d'obres descriptives de la llengua, sense voluntat prescriptiva, malgrat que pretenen ajudar el lector a usar correctament la norma lingüística. Tot això fa que també esdevinguin una eina útil per als professionals de la llengua. De tota manera, no es tracta de manuals d'aula, sinó d'obres de consulta, ja que, malgrat l'abundància d'exemples, no consten d'activitats pràctiques, a diferència d'alguna altra obra similar recent, com la *Gramàtica pràctica del català* de l'Editorial Teide.

Cada gramàtica presenta un enfocament diferent. Mentre que en el cas de la *Gramàtica zero*, és clar l'enfocament vers aspectes sintàctics que porten confusió, en el cas de la *Gramàtica catalana*, l'enfocament és més exhaustiu i engloba no només la sintaxi, sinó també altres àmbits de la llengua. En la introducció de la *Gramàtica zero*, que es presenta en diversos apartats («A tall d'invitació», «Què és la *Gramàtica zero* i què aporta de nou?», i «*Gramàtica zero*, triple consultabilitat: ús per a aprofitar-la al màxim»), els mateixos autors justifiquen el fet de centrar-se essencialment en qüestions de sintaxi perquè els dubtes sintàctics han estat normalment els menys tractats; però també pel fet que, alhora, la sintaxi és la part fonamental de l'expressió. D'altra banda, la *Gramàtica catalana*, a part de tractar qüestions de sintaxi, tracta temes d'ortografia, de morfologia, d'una part de lèxic, i també hi ha qüestions formals o de discurs.

La varietat dialectal de referència de cada gramàtica no és la mateixa, així com tampoc el seu abast pel que fa a la descripció de les diferències dialectals. La *Gramàtica zero* parteix de la varietat valenciana, ja que molts dels punts tractats i els seus exemples pertanyen a aquest dialecte, malgrat que això no sigui explícit, i només es fan referències puntuals a altres varietats dialectals; en canvi, la *Gramàtica catalana* expressa de forma explícita que parteix del dialecte central, i no es fa esment a cap altra varietat.

Els autors de la *Gramàtica zero*, a part de no esmentar la seva varietat de referència, eviten fins i tot anomenar al voltant de quina llengua han elaborat aquesta gramàtica, segurament per estalviar qualsevol tipus de conflicte terminològic pel que fa a la denominació de la llengua catalana al País Valencià. Tot i això, pretenen millorar la situació social d'aquesta llengua que no s'atreveixen a ano-

menar, ja que consideren que la seva gramàtica és una eina de divulgació de la normativa lingüística consolidada, la qual cosa significa una millora de la qualitat d'ús de la llengua que també ha de fer-ne millorar la quantitat d'ús. Així, expressions pròpies valencianes com *n'hi ha llet?* o *més aïnes* no s'anomenen com a tals. En canvi, altres expressions sí que apareixen com a valencianismes, com el temps verbal *haguera* o el mot invariable *mateixa*. Pel que fa a les altres varietats dialectals, les referències que hi ha són puntuals i poc exhaustives, de manera que es pot afirmar que aquesta gramàtica està orientada bàsicament a la comunitat lingüística valenciana. Per exemple, *a Nadal* o *per Nadal*, no s'especifica on s'usa cadascuna de les variants, i en el cas concret de les combinacions pronominals, es fa una caracterització primerament basada en el sistema valencià, cosa que l'usuari no sap fins al punt 6 de l'explicació, i no és fins al final de tot, en l'apartat més especialitzat, que s'introdueix el sistema basat en el dialecte central i és allà on es parla de què és normatiu.

En contraposició, en la *Gramàtica catalana de la A a la Z* queda molt clar, tant en el títol, com en la «Presentació», que aquesta és una gramàtica de la llengua catalana, i també es descriu el context sociolingüístic en el qual apareix. Un context de nous reptes socials i de noves metodologies lingüístiques que requereixen noves eines per ensenyar i estudiar la llengua catalana, i ajudar-la a assolir la plena «normalitat» de què gaudeixen les altres llengües; un camí iniciat els anys vuitanta. En altres paraules, es tracta d'una obra que pretén omplir el buit d'una gramàtica d'ús en llengua catalana. D'altra banda, en la «Introducció», s'explicita que l'obra se centra en el dialecte central i, per tant, està orientada a la comunitat lingüística d'aquesta varietat. En conseqüència, no es fa cap incís de tipus dialectal. De vegades, tampoc no es fa referència a alguns fenòmens propis del dialecte central, com la confusió entre *amb* i *en*. Així, doncs, es vincula exclusivament la llengua catalana amb el dialecte central i, d'aquesta manera, es perpetua una confusió que justament no afavoreix la normalització del català.

Pel que fa a l'estructura i el format, totes dues gramàtiques cerquen la simplicitat i un grafisme molt visual. Per una banda, la *Gramàtica zero*, de format més reduït i amb predomini del color verd, s'articula al voltant de tres blocs: «Fonamental», que tracta errors sintàctics fonamentals i freqüents, «Les errades típiques dels castellanoparlants», que serveix per a usuaris que tenen interferències, i «General», en què s'agrupen la resta de temes que inclouen tant aspectes sintàctics com alguns aspectes lèxics i també lexicoortogràfics. En aquest darrer bloc, també hi ha algun tema de caràcter formal com la manera d'escriure una data. Finalment, hi ha un quart i últim bloc que es titula «Termes gramaticals», diferenciat dels altres per un fons de tonalitat verda i perquè s'hi expliquen aquells termes gramaticals imprescindibles que han anat apareixent al llarg de l'obra. I encara en últim terme, hi ha una breu secció força útil, «Recull d'expressions errònies de substitució automàtica», en què es donen les solucions correctes i genuïnes a expressions i connectors lingüístics influenciats per la llengua castellana.

Tots els temes dels diferents blocs tenen un format de fitxa. Les fitxes van encapçalades per un quadre sinòptic amb la informació més rellevant i amb alguns exemples significatius. Tot seguit, hi ha les explicacions, que són simples, clares i estan ordenades en apartats i subapartats numèrics. I finalment, en algunes fitxes, hi ha un apartat titulat «Especialitzat», de fons verd, dedicat a aspectes gramaticals més tècnics, com les combinacions de pronoms, o, de vegades, serveix per remarcar algun aspecte de la normativa, com l'ús de l'article davant dels noms de dia. En alguns casos, tant en els apartats normals com en l'«Especialitzat», es fan comparacions amb formes equivalents d'altres llengües pròximes (castellà, francès, italià i anglès); un recurs molt útil per als usuaris que coneixen aquestes llengües. Per consultar l'obra, hi ha dues possibilitats: una taula de continguts inicial en què els temes s'exposen a partir d'exemples —fins i tot de formes incorrectes—; i l'índex analític final de l'obra, en què apareixen ordenats tant termes lingüístics com construccions i mots que s'han tractat.

Per la seva banda, el format de la *Gramàtica catalana de la A a la Z* és més gran, també consta de més pàgines, i el color predominant és el vermell. Quant a l'estructura de l'obra, es basa en l'ordenació alfabètica dels temes gramaticals tractats, sota la denominació dels mots afectats o dels termes gramaticals als quals fan referència, de manera que de vegades es repeteixen conceptes en diferents apartats (ex. *això/allò/aquest/aquell i demostratius*). Amb això es pretén agilitzar la cerca dels continguts també per als usuaris bàsics. Per això no es fa necessària una taula de continguts, i l'obra només consta d'un índex analític final. Un cas que exemplifica molt aquesta metodologia és els pronoms febles, que es presenten cadascun per separat i ordenats alfabèticament, de manera que no apareixen consecutivament, però també agrupats en un apartat genèric. Això vol dir que hi ha explicacions que es van repetint a cada pronom i també en aquest darrer apartat. D'altra banda, si bé, doncs, aquesta gramàtica és exhaustiva perquè tracta tots els temes gramaticals de la llengua, en alguns casos les explicacions no són tan tècniques com en la *Gramàtica zero*, que només en tracta alguns, de manera que els lingüistes experts hi poden trobar a faltar un cert grau d'aprofundiment.

Cada tema consta d'un títol gros en vermell i s'estructura en diversos subtítols, amb explicacions breus, clares i introduïdes per una numeració amb lletres, i amb molts exemples, tant de correctes com d'incorrectes. En alguns casos, s'incorporen quadres per tal d'encabir llistats o condensar les informacions. D'altra banda, hi ha algunes explicacions destinades a persones que no tenen el català com a primera llengua o a professionals que es dediquen a l'ensenyament del català com a llengua estrangera, com les maneres de preguntar i de dir l'hora o els horaris, o els exemples ratllats incorrectes d'expressions que un parlant nadiu no diria mai a causa de la seva agramaticalitat.

En resum, ambdues gramàtiques són el resultat d'un treball molt intens i complet —aporten moltes solucions a les incorreccions, incorporen nombrosos exemples, fan una caracterització molt detallada dels punts tractats, i en alguna

qüestió de confusió, hi ha la voluntat de clarificar dubtes—. Assoleixen també l'objectiu de ser uns textos d'accés fàcil als continguts. I, malgrat no aportar una visió dialectal de conjunt, són, en definitiva, unes obres de gran utilitat per a usuaris amb inquietuds lingüístiques, estudiants i professionals de la llengua.